

PAPER DETAILS

TITLE: BÜTÇELEME SÜRECİNİN RASYONELLESTİRİLMESİ: KAMU HARCAMALARINDA
ETKİNLİK SAĞLAMA YÖNTEMİ OLARAK FAYDA - MALİYET ANALİZİ

AUTHORS: Ahmet KARAASLAN

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/55278>

TÜREV ÜRÜNLER VE ALMANYA'DA BİREYSEL YATIRIMCILARIN TÜREV ÜRÜNLERDEN ELDE ETTİKLERİ KAZANÇLARIN VERGİLENDİRİLMESİ

Filiz EKİNCİ*

ÖZET

Günümüzde türev ürünlerin işlem gördüğü türev piyasalar dünya çapında büyük tutarlarda işlem hacimlerine ulaşarak ,dünya finans piyasalarında önemli ölçüde belirleyici olma özelliğini elde etmişlerdir. Ancak türev ürünlerin vergilendirme prensipleri ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Bu çalışmada, Almanya'da Alman Gelir Vergisi Kanununda yapılan değişiklikler sonrasında ,bireysel yatırımcıların türev ürünlerden elde ettikleri kazançların vergilendirilmesi prensipleri genel hatları ile açıklanmıştır.

ABSTRACT

Today derivative markets in which derivative products are transacted have reached great amount of operations and have played a significant role in global financial markets. However, the principles of taxation for derivatives vary among countries. In this study, considering the changes in German Income Taxation Law, the taxation principles for private investors' incomes from derivatives will be explained.

GİRİŞ

Son yıllarda türev ürünler ve bu ürünlerin işlem gördüğü piyasalar giderek yaygınlaşmaktadır. Bunun sonucu olarak, forward,futures,opsiyon ve swap olarak adlandırılan türev ürünlerden elde edilen kazançların vergilendirilmesi konusu önem kazanmıştır. Ancak bu ürünler sonucu elde edilen kazançların vergilendirilmesi konusunda tam bir birlik sözkonusu olmayıp,belirsizlikler halen bir çok ülke açısından devam etmektedir. Ülkemizde de vergi kanunlarımızda türev ürünler için özel olarak getirilmiş kurallar bulunmamaktadır. Türev ürünlerin kullanımı sonucunda vergiyi doğuran olay gerçekleştiği takdirde vergi kanunlarımızdaki düzenlemeler çerçevesinde vergilendirme yapılması sözkonusudur. Bu noktada gerçek

* Öğr. Gör. Dumlupınar Üniversitesi Bilecik İ.İ.B.F. ,Kamu Yönetimi Bölümü.

kişilerin bireysel bazda gerçekleştirdikleri türev işlemlerden elde edilen kazançların Gelir Vergisi Kanununda belirtilen kazanç unsurlarından hangisine girdiğinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Konuya bu açıdan yaklaştığımızda Almanya'da bireysel yatırımcıların türev ürünlerden elde ettikleri kazançların vergilendirilmesi prensipleri göz önünde bulundurularak ,ülkemizde de bu konuda gereken düzenlemelerin yapılması uygun olacaktır. Bu amaçla çalışmamızda Almanya'daki bireysel yatırımcıların türev ürünler elde ettikleri kazançların vergilendirilmesi prensipleri ele alınmıştır.

1. TÜREV ÜRÜNLERİN TANIMI VE GELİŞİMİ

1972 yılında Bretton Woods sistemi'nin¹sona ermesiyle ,döviz kurlarının sürekli değişiklik göstermesi sonucu ,mali kuruluşlar ciddi şekilde kur riski ile karşı karşıya kalmışlardır. Yine aynı dönemlerde uluslararası para piyasalarındaki faiz haddi dalgalanmaları faiz riski sorununu gündeme getirmiştir. Özellikle sabit faizli borç verme eğiliminin giderek ortadan kalktığı 1980'li yıllarda risk yönetimi önem kazanmıştır. Türev ürünler bu riskleri ortadan kaldıracak ürünlere olan talep sonucunda ortaya çıkmıştır. ²

Bu ürünlerin türev ürün olarak adlandırılmaları daha önce var olan finansal piyasa araçlarından doğrudan türetilmelerinden değil,piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda yaratılmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Türev ürünlerden türetilen çeşitli varyasyonlar ile bunların kombinasyonları da türev ürün olarak anılmaktadır.³

Türev ürünler günümüzde çok kapsamlı bir çeşitliliğe ulaşmıştır. Ancak ,türev ürünleri genel olarak iki başlık altında ele alabiliriz. Birincisi,genellikle forward ve swap işlemlerini kapsayan ve tezgah üstü işlemler olarak adlandırılan ,düzenli piyasaları bulunmayan ,bir başka deyişle düzenli bir borsada işlem görmeyen finansal ürünlerdir. İkincisi ise futures ve opsiyon işlemlerini kapsayan ,düzenli piyasaları bulunan ve borsada işlem gören finansal ürünlerdir.⁴

Bir forward sözleşmesi ,sözleşmenin taraflarından birine sözleşmeye konu olan belirli miktardaki varlığı sözleşmede belirlenen gelecekteki belirli bir tarihte ve belirli bir fiyattan satın alma ve diğer tarafa da satma mecburiyeti yükleyen bir anlaşma olarak tanımlanmaktadır. Bir forward

¹ Bretton Woods sistemi; Amerikan dolarına ve onun aracılığıyla,dolaylı yoldan altına bağlı bir para sistemidir.Bu konuda bkz. Halil Seyidoğlu,Uluslararası Finans,Güzem Yayınları No:8,İstanbul,1994,s.8

² A.Naci Arkan ,Türev Ürünleri:Forward Piyasalar,Futures Piyasaları,Opsiyon Piyasaları Ve Swap Piyasaları,Bu Piyasadaki İşlemlerin Vergi Hukuki Yönünden Değerlendirilmesi,M.B. H.U.K. Yayınlanmamış Bilim Raporu,İstanbul,1999,s.9

³ A.Naci Arkan ,a.g.e , s.7

⁴ F.Kemal Ebiçlioğlu,Abdülkadir Kahraman,Swap İşlemleri İşleyişi ve Vergisel Boyutu,(Sirküler Rapor Seri No:23),TÜRMOB Yayınları -82,Ankara ,1999, s.5

sözleşmesine konu olan varlık, mal, para, döviz, faiz oranları vb. olabilir. Forward'ın en temel amacı ,fiyat değişmelerinden kaynaklanan riske karşı korunmaktır.⁵

Forward sözleşmeler önceden belirlenmiş standart özellikleri olan sözleşmeler değildir. Bir forward sözleşmesinde , sözleşmeye konu olacak olan finansal varlığın özellikleri, teslim ve ödeme tarihi, teslim yeri ve yöntemi, miktarı ve fiyatı gibi özellikleri tarafların ihtiyaçları doğrultusunda serbestçe belirlenebilmektedir. Dolayısıyla, forward sözleşmelerinin alım satımının yapıldığı organize borsalar yoktur. Bu tür sözleşmeler tezgah üstü piyasalarsa (OTC) işlem görmektedir.

Forward sözleşmeler üçüncü kişilere devredilemez ve iptali de ancak tarafların rızasıyla mümkündür. Fiili teslim gerekir. Forward sözleşmelerinde teminat yatırma mecburiyeti yoktur ve taraflar birbirlerini tanırlar. Teslim yükümlülüklerini birbirine karşı yerine getirirler.⁶ Forward sözleşmeler borsa yerine alıcı ve satıcılar arasında işlem gördüğü için ikinci eli bulunmamakta , aynı zamanda bu sözleşmelerde standart hale getirilmiş bir teminat miktarı, takas merkezi ve marjin sistemi uygulaması yoktur.⁷

Swap iki taraf arasında yapılan bir anlaşmaya göre gelecekte belirli bir tarihte ele alınan varlığın nakit akımlarının değiştirilmesine yönelik özel bir sözleşmedir.⁸ Değişime konu olan varlıklarla ilgili, faiz, anapara veya hem anapara hem de faiz ödemeleri olabilir.⁹ Bu nedenle swap, iki taraf arasında yapılan faiz veya anapara ödemelerinin, koşullarını önceden belirleyerek, değişimi sağlayan bir sözleşme olarak da tanımlanabilir.

Swap'ın temel amacı döviz kuru , faiz oranı ve diğer fiyat değişmelerinden kaynaklanan risklere karşı güvence sağlamaktır. Kambiyo kontrol ve kısıtlamalarından kurtulmak , nakit akışlarını düzene sokmak, arbitraj imkanlarından yararlanmak, kaynak maliyetini azaltmak , gereksinme duyulan paraya ulaşmak ve kar elde etmek de swap'ın diğer amaçları arasında sayılabilir. Swap sözleşmelerinin standart bir tipi bulunmamakta ve bu sözleşmeler tarafların istek ve ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmektedirler. Swap sözleşmesi vadeden önce ancak iki tarafın onayıyla sona erdirilebilir ve vadeden önce sözleşmeden cayılamaz.

⁵ Rasiah Gengatharen, Derivatives Law and Regulation, International Banking , Finance and Law Series, Kluwer Law International , The Hague/London/Boston, 2001, s.140

⁶ Ümit Gücenme, Türkiye'deki Sermaye Piyasasındaki Son Gelişmeler, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:181, İstanbul Nisan 1994, s.42

⁷ M.Vefa Toroslu , Çağdaş Finansal Teknikler, Beta Basım A.Ş , Birinci basım, İstanbul, Eylül 2000, s.77

⁸ John Hull, Options, Futures, and other Derivative Securities, Prentice-Hall, 1989, s.17

⁹ Ebiçlioğlu, Kahraman, a.g.e. , s.11

Futures sözleşmesi ise belli miktardaki ve nitelikteki bir malın veya bir mali aracın gelecekteki önceden belirlenmiş bir fiyat üzerinden teslimini hükme bağlayan ve aynı zamanda alıcı ve satıcıya hak ve yükümlülük getiren bir sözleşmedir.¹⁰ Futures sözleşmesini satan taraf belli miktarda malı belirli bir tarihte teslimini taahhüt ederken alıcı da sözleşme konusu malı alacağını taahhüt etmektedir.

Futures sözleşmeler organize piyasalarda işlem gören sözleşmelerdir. Futures sözleşmelerinde iki özellik göze çarpar. Bunlar Takas Odası(Clearing House)ve standardize edilmiş kontratlardır.¹¹Standardizeden maksat sözleşmenin miktarı ve nitelikleri, teslim yeri,teslim zamanı ve dönemlerin önceden bilinmesidir.

Düzenlenen sözleşmeler üçüncü kişilere alıcı ve satıcı arasındaki yükümlülükleri düzenleyen Takas Odaları yoluyla devredilebilirler. Borsaların tespit ettiği kıymet ve standartlar dışında futures sözleşmesi yapılmaz. Futures sözleşmesi alan ve satan tarafları yükümlülük altına sokar. Futures piyasalarda taraflar,takas merkezine karşı sorumludurlar.¹²

Takas merkezi ,kredi riskini üstlenme işlemini “marjin”adı verilen bir güvence sistemine dayanarak gerçekleştirmektedir. Herhangi bir kişi futures sözleşmesi satın almak istediğinde ,kendi aracı kuruluşuna ,aracı kuruluş da takas merkezine her sözleşme başına bir güvence parası yani depozito yatırmak zorundadır. Bu depozitoya MARJİN adı verilmektedir. Marjin sisteminin temel amacı,spot piyasada lehine değişiklik olan tarafın bundan anında yararlanmasını sağlamak,buna karşılık aleyhine değişiklik olan tarafın sözleşmenin yükümlülüklerinden kaçmasını önlemektir.¹³ Alım satım yapabilmek için her sözleşme başına yatırılması gereken ilk güvence tutarına “başlangıç marjini” düştüğü anda başlangıç marjini seviyesine tamamlanması gereken alt seviyeye ise “tamamlama marjini” adı verilmektedir. Alt seviyeye tamamlanması doğrultusunda alınan talimata “marjin tamamlama” (marjin call) adı verilmektedir.¹⁴

Futures piyasalarında pozisyon tutan bir kişi bu pozisyonu vade sonuna kadar beklemek zorunda değildir.¹⁵Örneğin;bir futures sözleşmesinde alıcı olarak taraf olmuş bir kişi pozisyonu kapatmak isterse,aynı sözleşmeden bir tane satarsa pozisyonu kapanmış olur.

¹⁰ Hughes Steward , Redhead Keith.,Financial Risk Management,1988s.70

¹¹ John Hull,Options,Futures,and other Derivatives,Thrd Edition.Prentice Hall ,1997,s.3-4

¹² R.Hans Stoll,Robert E. Whaley,Futures and Options ,Theory and Applications,Current Issues in Finance,1993,s.22

¹³ Stoll,Whaley,a.g.e.,s.23

¹⁴ Don M.Chance, Introduction to Options and Futures,The Druden Press,Orlondo ,1989,s.264

¹⁵ Jeff Madura,Financial Markets and Insutons,Florida Atlantic University,1989,s.246

Opsiyon sözleşmesi ise ,satın alan tarafa,herhangi bir ürünün fiyatını bugünden sabitlenmek koşuluyla,ileri bir tarihte satın alma veya satma hakkını veren bir anlaşmadır.¹⁶

Opsiyon işlemleri,alıcı tarafa yükümlülük getirmez fakat hak verir. Bu hakkı satın almak için opsiyon alan taraf opsiyon satan tarafa piyasa koşullarında arz ve talebe bağlı olarak oluşan opsiyon primi öder. Opsiyon alan bir yatırımcı,alım ya da satım hakkını kazançlı ise kullanmakta,kazançlı değil ise kullanmamaktadır. Buna karşın,opsiyon satan taraf ise yükümlülük altındadır. Opsiyon satın alan tarafın hakkını kullanmak istemesi durumunda satan taraf yükümlülüğünü yerine getirmek zorundadır. Opsiyon satın alan yatırımcı,kaybının en fazla ödediği opsiyon primi kadar olacağını bilirken,opsiyon satan tarafın riski sınırlı değildir.¹⁷Opsiyon sözleşmeleri riskten korunmak amacıyla kullanılabileceği gibi spekülasyon amacıyla da düzenlenmektedir.¹⁸

Opsiyonların hepsi borsalarda işlem görmezler. Bazı opsiyonlar tezgah üstü piyasalarda işlem görürken ,bazı opsiyonlar ise borsalarda işlem görürler. Borsalarda işlem gören opsiyon sözleşmeleri ,futures sözleşmeleri gibi standardize edilmiş sözleşmelerdir. Ve bir teminat miktarı,takas merkezi ve marjin sistemi uygulaması bu opsiyonlar içinde geçerlidir. Tezgah üstü piyasalarda işlem gören opsiyon sözleşmelerinin koşulları ise forward ve swap işlemlerinde olduğu gibi taraflar arasında ihtiyaçlar doğrultusunda belirlenmektedir.

2. ALMANYA'DA TÜREV ÜRÜNLERİN GELİŞİMİ

Almanya'da borsa organizasyonlu opsiyon ticareti ,ilk kez 1970 yılında otuzsekiz Alman şirketinin hisse senetleri üzerine yazılı opsiyonlarla başlamıştır.¹⁹ Ancak bu tarihten sonra hisse senedi opsiyonlarıyla yapılan borsa işlemlerinde kayda değer bir gelişme sağlanamamıştır. Opsiyon işlemleri ve vadeli işlemler ancak 1990 yılının Ocak ayında çalışmaya başlayan Alman Vadeli İşlemler Borsası'nın (DTB)kuruluşuyla birlikte önemli ölçüde artmıştır.²⁰

¹⁶ Desmond M.Fitzgerald,Financial Options,London:Euromoney Publication,1987,s.1

¹⁷ İstanbul Altın Borsası Vadeli İşlemler Rehberi,İstanbul Altın Borsası Yayınları:4,s.10

¹⁸ Robert Jarrow,Stuart Turnbull,Derivative Securities,USA:South-Western College Publishing),s.19

¹⁹ İsmail Kırca,Hukuki Yönüyle Borsa Opsiyon İşlemleri,Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü,Ankara ,2000,s.25

²⁰ Rosemarie Portner ,Tax aspects of derivative financial instruments,İnternational Fiscal Association Cannes Congress,CAHIERS de droit fiscal International Volume LXXXb,1995,s.229

Alman finans piyasasında çeşitli türev ürünler işlem görmektedir. Başlıcaları; hisse senedi opsiyonları,uzun ve orta vadeli BUND-futuresleri(Almanya Cumhuriyeti Devletinin çıkardığı orta ve kısa vadeli tahviller üzerine dayalı futuresler),DAX(30 ana hisse senedine sahip Alman borsa endeksi)'e dayalı futures ve opsiyonları,²¹ dır. Ayrıca tezgah üstü piyasalarda faiz opsiyonları, döviz opsiyonları,faiz forward , döviz forward ve swap işlemleri gerçekleştirilmektedir.²²

3. ALMANYA'DA TÜREV ÜRÜNLERDEN ELDE EDİLEN KAZANÇLARIN VERGİLENDİRİLMESİ

Almanya'da türev ürünlerin vergilendirilmesinde, bireysel yatırımcılar ve kurumsal yatırımcılar açısından farklı uygulamalar mevcuttur. Çalışmamızda ise bireysel yatırımcıların türev ürünlerden elde ettikleri kazançların vergilendirilmesi konusu ele alınmaya çalışılacaktır.

Alman Gelir Vergisi Kanunu'na göre gerçek kişilerin elde ettikleri kazançlar Gelir Vergisine tabidir. Bir gerçek kişinin elde ettiği kazanç, Gelir Vergisi Kanunu'nda belirtilen kazanç türlerinden ²³ hiç biri ile ilişkilendirilemiyorsa, vergiye tabi değildir. Örneğin; bireysel yatırımcıların, özel mal varlıklarına dahil olan malların değer değişikliklerinden elde ettikleri kazançlar, istisnai olarak sadece söz konusu malların iktisabı ve satışı arasındaki zamanın belli bir süreyi geçmediği durumlarda²⁴diğer bir ifade ile spekülative işlemlerde vergilendirilebilmektedir.²⁵Ayrıca fiyat farklılıkları üzerine yapılan işlemlerden elde edilen kazançlar, Alman Gelir Vergisinin konusu içerisine girmediği için vergilendirilmemektedir.²⁶Örneğin; 1.1.1999 tarihinden önce bireysel yatırımcıların, fiziken teslimi mümkün olmayan ürünler (endeks futuresler) üzerine dayalı olan türev işlemlerden elde ettikleri kazançlar vergiye tabi tutulmamıştır.²⁷ Anlaşılacağı üzere doğaları

²¹ Robert G.Tomppkins,Option Analysis,Irwin Professional Publishing,Macmillian Publishers Ltd.,1994,s.562

²² Rosemarie Portner,a.g.e.,s.230

²³ Alman Gelir Vergisi Kanuna göre Gelir Vergisi konusu içerisinde giren kazanç unsurları şunlardır:

* ticari kazançlar

* zirai kazançlar

* serbest meslek kazançları

* ücretler

* menkul sermaye iratları (sermaye varlıklarından elde edilen kazançlar)

* gayri menkul sermaye iratları (kira gelirleri)

* diğer kazançlar (Örn: spekülative işlemlerden elde edilen kazançlar)

²⁴ * gayri menkullerde 2 yılı

* diğer iktisadi mallarda özellikle menkul kıymetlerde altı ayı (yeni düzenlemeye göre bir yılı) geçmediği durumlarda, bu işlemlerden elde edilen kazançlar, spekülative işlemlerden elde edilen kazançlar olarak gelir vergisine tabidir.

²⁵ Portner, a.g.e., s.229

²⁶ Portner, a.g.e.,s.229

²⁷ http://www//Germany/ST2_Besteuerung_von_Termingeschaften, 15.4.2003, s.12

gereği temel değerleri teslim edilemeyen işlemler, vergiye tabi olmayan işlemler olarak kabul edilmiştir.

Temel değerleri teslim edilebilmekle birlikte, temel değerinin tesliminin gerçekleşmediği işlemler de vergiye tabi olmayan işlemler olarak kabul edilmekteydi.²⁸ Örneğin; futures ve forward işlemlerinde fiziken teslimatın söz konusu olmadığı durumlarda, forward ve futures işlemlerinden elde edilen gelirler vergilendirilmemektedir.²⁹

Ancak yukarıda belirtilen türev işlemlerin vergilendirilmesi esasları, Gelir Vergisi Kanununda 1999 yılında yapılan yeni düzenlemeler sonucunda önemli değişikliklere uğramıştır. Yürürlüğe giren yeni düzenlemelere göre, 1.1.1999 tarihinden itibaren aşağıdaki vadeli işlemler, spekülasyon işlemlerinden elde edilen kazançlar olarak vergiye tabi tutulmaktadır.³⁰

(i) Alış ve satış tarihleri arasındaki sürenin bir yıldan fazla olmadığı iktisadi malların satış işlemleri (Alman Gelir Vergisi Kanunu, Madde 23, paragraf 1 Bent 1 No: 2)

(ii) İktisadi malların satışının iktisap tarihinden önce gerçekleştiği satış işlemleri (Alman Gelir Vergisi Kanunu, Madde 23, paragraf 1 Bent 1 No: 3)

(iii) Sözleşmeye konu olan temel değer fiziken tesliminin amaçlanmadığı, sadece fiyat farklılıkları nedeniyle kar sağlamak amacıyla yapılan işlemlerde, bir işleme başlandığı tarihle gerçekleşme tarihleri arasındaki sürenin 1 yıldan fazla olmaması halinde, vergi mükellefinin kazanç elde etmesini sağlayan vadeli işlemler (Alman Gelir Vergisi Kanunu, Madde 23, paragraf 1 Bent 1 No: 4)

Yukarıda adı geçen “vadeli işlem” kavramı, finansal vadeli işlemlerden (faiz, endeks ve döviz futures işlemleri, swap işlemleri), farklı opsiyon işlemlerine kadar tüm piyasa araçlarını kapsamaktadır.³¹

Spekülasyon işlemlerinden elde edilen kazançlar, Alman Gelir Vergisi Kanunu’nda diğer kazançlar olarak tanımlanan gelirlere dahil olup, gelir vergisine tabidirler. Spekülasyon işlemleri ile ilgili olarak 1.000 DM tutarında bir muafiyet sınırı mevcut olup, bu işlemlerden elde edilen kazançlar bu sınıra kadar vergisiz olarak elde edilebilmektedir. Spekülasyon işlemlerinden elde edilen kazançlar, muafiyet sınırını aşıyorsa (yani 1.000 DM veya daha fazla iseler), kazançların tamamı vergiye tabi tutulmaktadır. Spekülasyon kazançları gerçekleştikleri yıl içinde vergilendirilmektedir. Ayrıca spekülasyon işlemlerinden doğan zararlar, diğer kazanç türlerine ait

²⁸ http://www.Germany/ST2_Besteuerung_von_Termingeschaften, 15.4.2003, s.12

²⁹ Portner, a.g.e. , s.240

³⁰ http://www.Germany/ST2_Besteuerung_von_Termingeschaften, 15.4.2003, s.13

³¹ <http://www.varengold.net/servise/steuertips/breender.html>, 15.04.2003, s.1

pozitif gelirlerden mahsup edilemez, ancak pozitif spekülasyon gelirlerinden mahsup edilebilmektedir.³²

Böylelikle efektif olarak satışı yapılamayan temel değerler (endeks, faiz oranları) ve dışarıdan bir temel değerın satışı konusunda anlaşmaya varıldığı izlenimi vermelerine rağmen, sözleşme taraflarının aslında sadece peşin ödenecek bir fiyat farkı tutarını hedefledikleri finansal vadeli işlemler de bu kapsama dahil edilmektedir.³³

Yapılan bu yeni düzenlemeler sonucunda, bireysel bazda gerçekleştirilen türev işlemlerden elde edilen kazançlar her durumda vergiye tabi olacaktır. Diğer bir ifade ile bu işlemlerin fiziki teslimle sonuçlanıp, sonuçlanmaması artık vergilendirme açısından önemli değildir. Diğer önemli bir hususta, vergi yükümlülüğünün bu işlemler sonucunda bir hakkın kazanılması ve sona ermesi arasındaki sürenin bir yıldan daha uzun olmamasıdır.³⁴

Türev işlemlerden elde edilen kazançlar, ilk kez 31.12.1998 tarihinden sonra vergiye tabi tutulacaklardır. Ancak bu tür işlemlerden elde edilen kazançların vergilendirilebilmeleri için kazancın 31.12.1998 tarihinden sonra edinilmiş olması gerekmektedir.

Bireysel bir yatırımcının, bir futures sözleşmesini 15.1.1999 tarihinde satın aldığını ve birinci durumda 5.1.2000 tarihinde ,ikinci durumda da 20.1.2000 tarihinde satmış olduğunu varsayalım. (Futures işlemi fiziki teslimle sonuçlanmamıştır.) Futures sözleşmesinin alımından doğan hak ve yükümlülükler, futures sözleşmesinin satışıyla ortadan kalkmaktadır. Bireysel yatırımcının futures sözleşmesinin alış ve satış arasındaki fiyat farkından doğan kazancı, birinci durumda spekülasyon süresi içerisinde gerçekleştiği için vergiye tabi tutulurken, ikinci durumda ise spekülasyon süresi içerisinde gerçekleşmediği için vergiden muaftır.³⁵ (Gelir Vergisi Kanunu, Madde 23, Paragraf 1 Bent 1, No.4)

Teslim amaçlı türev işlemlerde ise durum biraz farklıdır. Örneğin; teslimle sonuçlanacak olan bir vadeli işlemde, satıcı konumundaki kişi, eğer teslimini yapacağı temel ürüne vadeli işlem sözleşmesinin yapılmasından önceki bir yıllık süre içerisinde sahip olmuşsa, vadeli işlem sözleşmesi uyarınca bu temel ürünün satışı sonucunda elde ettiği kazanç, gelir vergisine tabi olacaktır. (Gelir Vergisi Kanunu, Madde 23, Paragraf 1, Bent 1, No.2) Aksi halde elde edilen kazanç, satıcı açısından vergiden muaf olacaktır.³⁶ Şayet teslim edilecek malı, vadeli işlem sözleşmesinin

³² http://www.Germany/ST2_Besteuerung_von_Termingeschaften, 15.04.2003, s.2-3

³³ http://www.varengold.net/servise/steuertips_brender.html, 15.04.2003, s.2

³⁴ http://www.Germany/ST2_Besteuerung_von_Termingeschaften, 15.04.2003, s.13

³⁵ http://www.Germany/ST2_Besteuerung_von_Termingeschaften, 15.4.2003, s.14

³⁶ http://www.Germany/ST2_Besteuerung_von_Termingeschaften, 15.4.2003, s.14

yapılmasından sonra alacak olması halinde, satıştan elde edilecek kazanç, belli bir süreye bakılmaksızın vergiye tabi tutulacaktır.³⁷ Bu işlemde alıcı konumunda olan kişi ise, salıp olduğu bu temel değeri vadeli işlem sözleşmesinin vade tarihinden sonraki bir yıldan daha fazla bir süre içerisinde satarsa, bu satıştan elde edilen kazanç vergiden muaf olacaktır. Aksi taktirde spekülasyon kazancı olarak vergiye tabi tutulacaktır. Aynı uygulama diğer türev işlemler için de geçerlidir.

SONUÇ

Sonuç olarak şunu diyebiliriz ki;Almanya'da 1999 yılından önce bireysel yatırımcıların, her durumda türev ürünler sonucu elde ettikleri kazançlar vergiye tabi bulunmamaktaydı. Sadece fiziken teslimi mümkün olan türev işlemler sonucunda elde edilen kazançlar vergiye tabi tutulurken, fiziken teslimi mümkün olmayan türev ürünler örneğin, endeks futuresler üzerine dayalı olan türev işlemlerden elde edilen kazançlar ve fiziken tesliminin mümkün olmasına rağmen karışık bir işlemle sona erdirilen diğer bir ifade ile nakdi uzlaşma ile sonuçlanan türev işlemlerden elde edilen kazançlar vergiye tabi tutulmamıştır .Dolayısıyla doğaları gereği temel değerleri teslim edilemeyen işlemler, vergiye tabi olmayan işlemler olarak kabul edilmiştir.

Ancak Alman Gelir Vergisi Kanununda yapılan yeni düzenlemeler sonucunda, bireysel bazda gerçekleştirilen türev işlemlerden elde edilen kazançlar artık her durumda vergiye tabi olacaktır. Diğer bir ifade ile bu işlemlerin fiziki teslimle sonuçlanıp, sonuçlanmaması artık vergilendirme açısından önemli değildir. Diğer önemli bir hususta, vergi yükümlülüğünün bu işlemler sonucunda bir hakkın kazanılması ve sona ermesi arasındaki sürenin bir yıldan daha uzun olmamasıdır.

Kısaca üzerinde durduğumuz Almanya'da bireysel yatırımcıların türev işlemler sonucunda elde ettikleri kazançların vergilendirme hususları göz önünde bulundurularak ,ülkemizde de giderek yaygınlaşan ve uygulama alanı genişleyen türev ürünler sonucu elde edilen kazançların vergilendirilmesi prensipleri Almanya ve diğer ülkelerdeki uygulamalar dikkate alınarak ,vergi kanunlarımızda yeni yasal düzenlemelerin yapılması kanımızca uygun olacaktır.

³⁷ http://www.Germany/ST2_Besteuerung_von_Termingeschaften, 15.4.2003, s.15

KAYNAKÇA

ARIKAN, A.Naci,Türev Ürünleri:Forward Piyasalar,Futures Piyasaları,Opsiyon Piyasaları Ve Swap Piyasaları,Bu Piyasadaki İşlemlerin Vergi Hukuki Yönünden Değerlendirilmesi,M.B. H.U.K. Yayınlanmamış Bilim Raporu,İstanbul,1999

CHANCE,Don M., Introduction to Options and Futures,The Druden Press,Orlando ,1989

EBİÇLİOĞLU,F.Kemal ,KAHRAMAN ,Abdülkadir ,Swap İşlemleri İşleyişi ve Vergisel Boyutu,(Sirküler Rapor Seri No:23),TÜRMOB Yayınları - 82,Ankara ,1999

FİTZGERALD,Desmond ,Financial Options,London:Euromoney Publication,1987

GENGATHAREN,Rasiah ,Derivatives Law and Regulation,International Banking ,Finance and Law Series, Kluwer Law International ,The Hague/London/Boston,2001

GÜCENME ,Ümit ,Türkiye'deki Sermaye Piyasasındaki Son Gelişmeler,Türkiye Bankalar Birliği,Yayın No:181,İstanbul Nisan 1994

http://www//Germany/ ST2_Besteuerung_von_Termingeschaften, 15.4.2003

<http://www.varengold.net/servise/steuertips brender.html>,15.04.2003

HULL,John ,Options,Futures,and other Derivatives,Third Edition.Prentice Hall ,1997

-----, Options,Futures,and other Derivative Securities,Prentice-Hall,1989

İstanbul Altın Borsası Vadeli İşlemler Rehberi,İstanbul Altın Borsası Yayınları:4

JARROW,Robert ,TURNBUL,Stuart ,Derivative Securities,USA:South-Western College Puplishing,1993

KIRCA,İsmail ,Hukuki Yönüyle Borsa Opsiyon İşlemleri,Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü,Ankara ,2000

MADURA,Jeff ,Financial Markets and Institons,Florida Atlantic University,1989

PORTNER, Rosemarie, Tax aspects of derivative financial instruments, International Fiscal Association Cannes Congress, CAHIERS de droit fiscal International Volume LXXXb, 1995

SEYİDOĞLU, Halil , Uluslararası Finans, Güzem Yayınları No:8, İstanbul, 1994

STEWART, Hughes , KEITH, Redhead , Financial Risk Management, 1988
STOLL, Hans R., WHALEY, Robert , Futures and Options , Theory and Applications, Current Issues in Finance, 1993

TOMPKINS, Robert G. , Option Analysis, Irwin Professional Publishing, Macmillian Publishers Ltd., 1994

TOROSLU , M. Vefa , Çağdaş Finansal Teknikler, Beta Basım A.Ş. , Birinci basım, İstanbul, Eylül 2000

